

1960-1964

3 Zelfstandiger en professioneler

De Trekpaardenconferentie die in januari 1960 bijeen komt behandelt niet alleen organisatorische zaken, maar luistert ook naar prof. Banning, prominent binnen de sinds kort oppositie voerende PvdA. Samen met de meer verwante VVD organiseert de JOVD in maart in Lochem een tweede weekend van het 'Liberaal Gesprekscentrum'. Onderwerp van gesprek is 'Public Relations van een politieke partij'. Namens de JOVD treedt Gab Dorsman als inleider op, de VVD stuurt de enkele maanden eerder als minister teruggetreden S.J. van den Bergh. Gelet op de ruime zetelwinst die de VVD bij de verkiezingen boekte moet hij verstand van het onderwerp hebben.

Het discussie-seizoen komt voor de JOVD pas echt op gang met de landelijke bijeenkomst die in mei in Dalfsen gehouden wordt. Er komen twee onderwerpen aan bod. Over de gevoelige kwestie Nieuw-Guinea worden de meningen voor het eerst gepeild. Naar aanleiding van een oproep tot discussie van de KVP-jongeren neemt voorzitter Hoven maar vast een standpunt in over verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd; wat hem betreft wordt het 21 jaar. Beide thema's keren terug op de bijeenkomst van het centraal kader in oktober en het congres in november. Europese aangelegenheden wordt daar nog als discussie-onderwerp aan toegevoegd, na een ingelaste weekend-bijeenkomst daarover in september. Het novembercongres, in de Leeuwarder Harmonie, neemt Hovens suggestie voor de kiesgerechtigde leeftijd over, maar stelt de discussie over Nieuw-Guinea wegens verdeeldheid uit tot februari 1961.

De ledengroei van de afgelopen jaren geeft het hoofdbestuur wat meer

Het congres in de Leeuwarder Harmonie (5 en 6 november 1960)

financiële ruimte. Een deel daarvan wordt aangewend om voor het eerst een betaalde secretariaatsmedewerkster aan te stellen. Overeenkomstig eerdere politieke uitlatingen wordt gekozen voor een getrouwde vrouw. T. de Bruynede Ruiter treedt per 1 juli 1960 in dienst. Ook internationaal gaat het de JOVD voor de wind. Op het WFLRY-congres in Falkenberg (Zweden) in de zomer van 1960 wordt JOVD-er J. Schuyff gekozen als vice-voorzitter.

De inmiddels bijna slepend te noemen discussie over Nieuw-Guinea wordt in februari 1961 in Wassenaar tot een goed einde gebracht. De buitengewone algemene vergadering is tegen soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië en ziet bij voorkeur dat ons laatste stukje Indië geleidelijk, binnen een jaar of tien, onafhankelijk wordt. De vergadering buigt zich ook over voorstellen tot wijziging van de naam JOVD. Eén van de suggesties is 'Liberaal Jongeren Verbond'. Ondanks dat een meerderheid voor wijziging van de naam is, wordt geen besluit genomen. Over de precieze keuze van een naam kan geen overeenstemming worden bereikt, alhoewel duidelijk is dat het woord 'liberaal' in de naam voor zou moeten komen. Bovendien is voor naamswijziging een tweederde meerderheid vereist en is bij het uitschrijven van de vergadering in strijd met het reglement gehandeld.

Het onderwerp Kindersbijslag wordt besproken tijdens een landelijke bijeenkomst in conferentieoord Overvoorde in Rijswijk. Het bevolkingsvraagstuk blijft de JOVD in steeds nieuwe variaties bezighouden. In enige vorm eerder bediscussieerd zijn ook landbouw en religie & politiek, de onderwerpen die in juni in Dalfsen aan de orde zijn. Na bespreking op de kaderdag in oktober wordt de discussie over Kinderbijslag afgerond op het jaarcongres in november, deze keer in Musis Sacrum in Arnhem. Over religie & politiek en de subsidiëring van kerkenbouw worden standpunten ingenomen, maar deze onderwerpen zullen ook volgend jaar terugkeren op de agenda. De vergadering spreekt zich uit tegen partijvorming op godsdienstige grondslag, vóór het toestaan van crematie en vóór ruimere echtscheidingsregels. Subsidiëring van kerkenbouw wordt afgewezen. Het is maar goed dat de morgenwijding op zondag sinds enige tijd uit het congresprogramma is verdwenen. Op het congres vindt ook een vrij ingrijpende bestuurswisseling plaats. Nieuw zijn de voorzitter, vice-voorzitter en secretaris, respectievelijk Mattie de Bruijn, Jan Verbeek en Rob Hofman. Ook treedt een aantal nieuwe 'leden van het bestuur' aan, waaronder de latere voorzitters Erwin Nypels en Reinier Heyting. Bij het agendapunt hoofdbestuursbeleid krijgt het nieuwe bestuur een mooie huiswerkopdracht. Ferry Hoogendijk, van 1954 tot 1957 lid van het hoofdbestuur en al tien jaar lid van de Driemasterredactie, dient een motie in over de relatie met de VVD. Omdat in het verleden de verhoudingen tussen JOVD en VVD onnodig verstoord zouden zijn door misverstanden, vindt Hoogendijk het goed om uit te spreken dat de JOVD 'desgevraagd in de toekomst loyaal haar medewerking zal geven aan manifestaties van liberale organisaties' (1). Die medewerking zou moeten bestaan uit JOVD-(bestuurs)leden in voorbereidingscommissies van VVD-activiteiten. Aanleiding voor de discussie is namelijk dat voorzitter Evert Hoven geweigerd heeft in een dergelijke commissie plaats te nemen. Tot grote schrik van het hoofdbestuur wordt de motie met 48 stemmen voor en maar 25 tegen aanvaard. Het bestuur zegt toe

Voorzitter Mattie de Bruijne spreekt het congres toe. (1961 of 1962)

zich nader te zullen beraden en gebruikt voor dit beraad onder meer de hoofdbestuursvergadering van 26 november.

In het januarinumnummer van *De Driemaster* verklaart het bestuur de motie uit te voeren, 'indien de organisatie hiermee haar beginselen uitdraagt en haar doel kan bereiken' (2). Het conflict is voorlopig gesust. Tijdens de Trekpaardenconferentie op 3 en 4 maart 1962 wordt het beraad voortgezet en krijgt het hoofdbestuur steun voor de bezwerende formule. Zoals ook eerder is gebleken beperkt de discussie in de TPC zich niet meer tot organisatorische zaken. Ook op de agenda staan religie

& politiek, een resolutie die ook vorig jaar al aan de orde was, en de daarvan afgeleide resolutie subsidiëring kerkenbouw. Religie & politiek komt in juni in Dalfsen opnieuw aan de orde. Ook is daar een eerste bespreking van de resolutie over landbouw en wordt geluisterd naar een inleiding over de mogelijke invoering van vrouwendienstplicht. Verder wordt een door afdelingen in de omgeving van Den Haag belegde 1 mei-activiteit ter discussie gesteld. Met de activiteit wilden de afdelingen de aandacht vestigen op de sociale kant van het liberalisme. De vergadering juicht de bijeenkomst toe, wat in de buitenwereld veel verbazing wekt. De PvdA-er K. Voskuil besteedt vervolgens maar liefst twee van zijn radiopraatjes aan de liberale 1 mei-viering. Ook het daarop volgende jaar zal de JOVD diverse 1 mei-bijeenkomsten organiseren.

Het is ook in juni 1962 dat vice-premier H.A. Korthals Hein Roethof uitnodigt om (in Hotel des Indes) over de situatie in de VVD te spreken, mede met het oog op Korthals' mogelijke kandidatuur voor het fractievoorzitterschap, als opvolger van Oud. Korthals legt uit dat hij de functie alleen wil aanvaarden als een vooruitstrevende koers van de partij verzekerd is. Daarom raadt hij Roethof aan een groep van vooruitstrevende VVD-ers bijeen te brengen (3). Die suggestie leidt tot de oprichting van het Liberaal Democratisch Centrum (LDC) op 23 juni 1962. Roethof wordt voorzitter en de oud-JOVD-bestuursleden Nordlohne, Dorsman en Dubbeldam worden de andere bestuursleden. Het LDC is een organisatie van VVD-leden binnen de partij en heeft als doel met name vernieuwing van de partijstructuur. Feitelijk is het de georganiseerde linkervleugel van de partij.

In het septembernummer van *De Driemaster* wordt teruggekomen op de discussie over vrouwendienstplicht. Een commissie die zich ermee bezig heeft gehouden kan geen afgewogen oordeel vormen. Na raadpleging van het centraal kader zal in oktober de conclusie luiden dat de JOVD in principe niet tegen vrouwendienstplicht is, maar om praktische redenen tegen invoering ervan. Einde discussie. Het genoemde septembernummer van het verenigingsblad is overigens na 13 jaar het laatste onder verantwoordelijkheid van

hoofddirecteur Stempher. Hij houdt het voor gezien. Over zijn vertrek schrijft hij: 'Ik kan mij hierover slechts verheugen, omdat een behoorlijke doorstroming in een jongerenorganisatie een eerste vereiste is om haar ook inderdaad jong te houden.' (4) In mei 1963 vertrekt ook Ferry Hoogendijk uit de redactie, na ruim twaalf jaar. Een klein jaar later stopt ook de betrokkenheid van oud-hoofddirecteur Stempher als uitgever van het blad. Aanleiding is een hoofdartikel in De Driemaster dat in de ogen van Stempher unfair is tegenover VVD-penningmeester S.J. van den Bergh. Het ontbreken van een uitgever wordt later opgelost door de exploitatie in de Stichting Driemaster onder te brengen.

Het Rotterdamse restaurant Engels is de plaats waar op 10 en 11 november 1962 door de JOVD gecongresseerd wordt. Landbouw is evenals in 1956 het jaarthema. De JOVD ziet een met name op Europees niveau gevoerd landbouwbeleid voor zich, waarbinnen weliswaar geen garantieprijs gelden, maar dat wel voorziet in marketingrijpen om de bestaanszekerheid van boeren te waarborgen. Tijdens het congres wordt Erwin Nypels voorzitter. Nieuw in het bestuur als algemeen bestuurslid is bovendien Hans Wiegel, een opvallende verschijning uit de afdeling 't Gooi. In De Driemaster meldt Spioneer, een satirische roddelrubriek, al dat Hans Wiegel, 'tot dusver en passant organisator-propagandist voor Bokma-campagnes' (5), naar verluidt Nypels zal opvolgen als voorzitter. Als zo vaak zitten de narren er niet erg ver naast.

In het voorjaar van 1963 lanceert het Hoofdbestuur het 'Plan 2000', waarin gestreefd wordt naar 2000 leden voor het lustrum 1964 en waarin een reorganisatie wordt aangekondigd. Een van de eerste vernieuwingen is de verschijning van het HB-Bulletin, een ongeveer maandelijks verschijnend informatieblad voor de afdelingen. Andere wijzigingen in beleid en structuur vergen uiteraard meer tijd en discussie. De afgelopen jaren is het ledental teruggelopen tot ongeveer 1700, nadat aan het eind van de jaren vijftig het aantal van 2000 leden al was gehaald. Enerzijds is de getalsmatige doelstelling dan ook niet onrealistisch, anderzijds heeft het liberalisme de tijd niet mee. Ook de eerste tekenen van (partij-)politieke verschuivingen zijn er, onder meer in de vorm van de opkomst van PSP en de Boerenpartij. Bij de verkiezingen van 15 mei verliest de VVD, met als lijsttrekker E.H. Toxopeus, drie zetels. De regeringsdeelname wordt echter voortgezet. Het geeft opnieuw voeding aan de discussie over vernieuwing van de partij. Op 25 mei vergadert de algemene raad van het Liberaal Democratisch Centrum (LDC) over 'de toekomst' van de nu onder leiding van Toxopeus staande VVD. Besloten wordt om toch binnen de VVD te blijven opereren in plaats van een Liberale Volks Partij op te richten. Voormalig JOVD-bos Hein Roethof en anderen verlaten echter LDC en VVD. Het tijdperk van de afsplitsingen is begonnen.

De politieke spanningen tussen JOVD en VVD beginnen langzaam terug te keren. Nog voor de verkiezingen is door het hoofdbestuur, tijdens de Woudschoten-conferentie in maart, een verklaring over kernbewapening uitgebracht. In de verklaring wordt gepleit voor (tweezijdige) ontwapening, omdat het hoofdbestuur 'handhaving van het machts-evenwicht met behulp van kernwapens niet meer verantwoord' acht (6). Ofschoon het standpunt niet

buitengewoon radicaal lijkt, is de benadering duidelijk anders dan die van de VVD. Ook de JOVD-bijeenkomsten op 1 mei, dit jaar al voor de tweede keer, stuiten op onbegrip bij de VVD.

Op 8 en 9 juni komt het JOVD-congres in buitengewone zitting bijeen in conferentieoord De Vechtstroom in het rustieke Dalfsen. Er wordt gesproken over de democratische planning van de economie en over communisme & ontwikkelingslanden. De door onder meer Erwin Nypels, Harry Jongedijk en Gerard Wallis de Vries in concept opgestelde resolutie Demoplan spreekt zich uit voor de invoering van een 'op democratische wijze tot stand gekomen [economische] meerjarenplanning in de westerse landen' (7). Niet echt rechtse praat.

Maar op 26 en 27 oktober wordt het ernst. Opnieuw een JOVD-congres, ditmaal in het Groningse Concerthuis. De discussie van Dalfsen wordt voortgezet; er worden zelfs stukken over vastgesteld. Democratische planning wordt als beginsel aanvaard. Maar van groter belang is uiteraard de samenstelling van een nieuw bestuur. Erwin Nypels, architect van Demoplan, blijft aan als voorzitter. Nieuw achter de bestuurstafel is onder meer Gerard Wallis de Vries. Vice-voorzitter Jan Verbeek vertrekt en krijgt twee opvolgers: Hans Wiegel en Reinier Heyting. De eerste krijgt de titel vice-voorzitter organisatie, afgekort als VVO, de tweede wordt vice-voorzitter politiek, VVP. De splitsing is bedoeld om meer structuur te brengen in de twee belangrijkste werkerreinen van het bestuur: de interne organisatie en de politieke discussie. Bovendien wordt het aantal commissies dat het hoofdbestuur ondersteunt uitgebreid. Nieuw is onder meer de door Wiegel geïntroduceerde Vliegende Brigade, bedoeld om afdelingen te ondersteunen. De reorganisatie wordt later voltooid.

In 1964 komt het al snel tot een nieuw politiek conflict met de VVD. Een op 4 januari uitgezonden aflevering van het satirische VARA-programma 'Zo is het toevallig ook nog 'ns een keer' leidt tot nationale opschudding. Onder het motto 'Geef ons heden ons dagelijks programma' wordt in de uitzending TV-kijken als een nieuwe religie voorgesteld. Vier fractievoorzitters, waaronder W.J. Geertsema, stellen kamervragen en doen minister Bot in bedekte termen de suggestie in voorkomende gevallen naar het middel van de censuur te grijpen. In een persverklaring veroordeelt het JOVD-hoofdbestuur het optreden van Geertsema.

Verder discussieert de JOVD dit jaar vooral over het functioneren van de democratie. JOVD-ers doen dat minder opvallend dan veel opstandige tijdgenoten, maar niet minder diepgaand. De discussie heeft een lange aanloop gehad. In 1962 is door het hoofdbestuur al een commissie ingesteld die de discussie zou moeten opstarten. Na via De Driemaster een vragenlijst aan alle leden te hebben voorgelegd in september 1962, wordt in februari 1963 voor het eerst, en een jaar later nogmaals, over een resolutietekst gesproken. Op 6 en 7 juni 1964 stelt de algemene vergadering in Dalfsen (De Vechtstroom) de Resolutie Demostaat vast. De titel is een samentrekking van 'democratisering staatsinstellingen'. Het pleidooi voor afschaffing van de Eerste Kamer, de 'principiële' kritiek op de monarchie (erfopvolging is 'niet democratisch', maar wel aanvaardbaar) en het voorstel om een partieel districtenstelsel in te

H. Kuiper, voorzitter van de afdeling Amsterdam, schenkt landelijk voorzitter Erwin Nypels een voorzittershamer. (lustrumcongres, Amsterdam, 31 oktober en 1 november 1964)

Het hoofdbestuur applaudiseert. (lustrumcongres, Amsterdam, 31 oktober en 1 november 1964)

Tijdens het diner dansant. (lustrumcongres, Amsterdam, 31 oktober en 1 november 1964)

voeren leveren veel publiciteit op. Mede dankzij een aantal JOVD-ers dat twee jaar later meewerkt aan de oprichting van D'66 komen verschillende JOVD-standpunten uit Demostaat in het programma van die partij terecht. Maar ook uit een andere hoek is belangstelling voor het stuk. De jongerenorganisatie van de PvdA, de FJG, zegt 'gelukkig' te zijn met de JOVD-uitlatingen en stelt voor de discussie in het samenwerkingsverband van de jongerenorganisaties, vroeger PJCR, nu NPJCR, voort te zetten.

Evenals het tweede lustrum wordt ook het 15-jarig bestaan in oktober in Krasnapolsky gevierd. Hoofdonderwerp is een discussie over de bestuursvorm van ondernemingen. De vorig jaar gestarte herschikking van taken van het hoofdbestuur wordt tijdens dit congres voltooid met een drastische inkrimping van het aantal bestuursleden. Het onderscheid tussen dagelijks bestuur en hoofdbestuur verdwijnt en er blijven zes van de vijftien bestuurders over. Reinier Heyting volgt Erwin Nypels op als voorzitter en Hans Wiegel verlaat het bestuur om zich op zijn studie te gaan richten. Bij de overdracht van het voorzitterschap wordt voor het eerst letterlijk de hamer overgedragen. Ter gelegenheid van het lustrum heeft de afdeling Amsterdam de uit haar midden afkomstige Erwin Nypels een hamer geschonken. Nypels neemt afscheid met een rede waarin hij constateert dat de jarige JOVD is uitgegroeid tot een volwassen organisatie. 'De JOVD is de step ontgroeid en overgegaan op de fiets' (8). In zijn maidenspeech pleit Heyting voor herziening van het partijstelsel. Voor confessionele partijen ziet hij geen plaats meer, een twee- of drie-partijstelsel, zoals indirect al bepleit in de resolutie Demostaat, heeft zijn voorkeur. Als voorbeeld van de verstarring in de politiek noemt hij de krampachtige houding ten opzichte van de TV-uitzendingen vanaf het REM-eiland. Met hem heeft de JOVD geen bezwaar tegen 'reclame-TV'.

Ondanks een lichte terugval in leden na het hoogtepunt in 1959, kan de JOVD bij haar derde lustrum tevreden zijn. Verspreid over het land zijn inmiddels 42 afdelingen actief, die zich georganiseerd hebben in vier districten: Noord, Oost, Noord-Holland/Utrecht en Zuid-West. Alleen in de provincie Limburg blijft de vereniging vrij zwak, daar is ook geen district actief. Met de inkrimping van het bestuur worden de taken voor een deel verlegd naar buiten het hoofdbestuur. De rol van het algemeen bestuur wordt min of meer overgenomen door de Verenigingsraad, waarin alle afdelingen zitting hebben. Daarnaast gaan drie commissies een grote rol spelen. De eerste, de contact-commissie, bestaande uit de vier districtsvoorzitters, de VVO en het zesde hoofdbestuurslid, zorgt voor de communicatie tussen hoofdbestuur enerzijds en districten en afdelingen anderzijds. De commissie zet het werk van de Vliegende Brigade (VB) voort, die ook onder leiding stond van de VVO. De VB telde zes regionale vertegenwoordigers, die voor de VVO werk in het land verzetten. Een tweede commissie onder leiding van de VVO is de centraal kader en propaganda commissie (CKPC), ontstaan door samenvoeging van twee al bestaande commissies. De VVP wordt tenslotte bijgestaan door de commissie politieke contacten, die onder meer de JOVD in de NPJCR vertegenwoordigt en verantwoordelijk is voor de contacten met organisaties als WFLRY en JEL.

Een minder prominente, maar niet minder belangrijke rol is weggelegd voor de congrescommissie, de reglementencommissie en de commissie van beroep, die alle drie onder verantwoordelijkheid van de algemeen secretaris functioneren en tenslotte de financiële commissie van de penningmeester. Ad hoc commissies zijn er met name om politieke discussies voor te bereiden of een acuut probleem op te lossen.